

Edward Janssens

Hij had de moed om te spreken

Een bisschop onder Naziterreur
De zalige Clemens August kardinaal
von Galen, bisschop van Münster

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	11
I Zijn levensverhaal	13
1. De kinderjaren	13
2. Jeugdijaren	18
3. Jonge priester	22
4. Pastoor in Berlijn	27
5. Pastoor in Münster	31
6. Bisschop van Münster	34
6.1 Over zijn benoeming	34
6.2 Zijn wijding	36
6.3 De eerste jaren als bisschop	38
6.4 Tweedracht onder de Duitse bisschoppen	40
6.5 Tegenstander van de nazi's	41
6.6 Grote populariteit	42
6.7 De oorlog	43
6.8 Kardinaalsverheffing	45
6.9 Overlijden	47
II Bisschop graaf Von Galen, man van zijn tijd	51
1. De Kulturkampf	52
1.1 Niet enkel een Duits fenomeen	52
1.2 De invloed op Clemens August von Galen	56
2. De Eerste Wereldoorlog en zijn nasleep	57
3. Het nazisme	59
4. Bisschop Von Galen en de jodenvervolgning	62
5. Bisschop graaf Von Galen in de Tweede Wereldoorlog: een patriot	66
III Een keerpunt: de drie lange preken	71
1. De context	71
1.1 De algemene context	71
1.2 De kerkelijke context	73

2. De preek van 13 juli 1941 in de St.-Lamberti	75
Preek in de St.-Lamberti, Münster	77
3. De preek van 20 juli 1941 in de Onze-Lieve- Vrouwekerk van Münster - bijgenaamd de Überwasserkirche	89
Preek in de Onze Lieve Vrouwekerk, Münster	90
4. De preek van 3 augustus 1941, opnieuw in de Sint-Lamberti	103
Preek in de St.-Lamberti, Münster	107
5. Reacties op de preken	122
5.1 In Duitsland	122
5.2 Internationaal	122
5.3 Reacties van de nazi's	123
IV Zaligverklaring	127
1. Santo Subito	127
2. De formule van een zaligverklaring	130
3. Het zaligverklaringsproces van Clemens August von Galen	131
4. Toespraak van paus Benedictus XVI	132
Slotwoord	135
Literatuur	141
Dank aan	143

Voorwoord

De moed van een bisschop.

Het is goed dat de Kerk na zoveel jaren erkent dat graaf Von Galen de goddelijke wet verdedigd heeft in een moeilijke tijd. Steeds heeft hij de rechten van de arbeiders, de zwakken en uiteindelijk de onschuldige burgers verdedigd tegen de invloed van buitenlandse en binnenlandse heersers. Zijn verontwaardiging heeft ten slotte geleid tot de moedige stellingname in zijn beroemd geworden preken. Dit boek onthult voor de lezer van de 21ste eeuw het beklijvende verhaal van deportaties, van de moord op duizenden onschuldige burgers omwille van hun geloof of omwille van de fysische of psychische onmogelijkheid productief mee te werken aan de edele staat Duitsland. Hier moest een perfecte staat geproduceerd worden. Wat heeft de genade en ook de sociale bezorgdheid niet teweeg gebracht in deze mens die het moeilijk vond om te studeren en waarvan men zei dat hij niet kon preken. Waar kwam zijn inzicht vandaan, waar haalde hij de kracht vandaan? Het geloof toonde hem de waarheid en gaf hem het inzicht en de moed om in alle openheid te getuigen van de wil van God.

Dankzij zijn pastorale ervaring in Berlijn en in Münster, zijn edele afkomst en zijn sociale bewogenheid is hij een grote burger geworden van Duitsland. Hij kende de wet van de staat, maar ook de goddelijke wet, en wilde die ten koste van alles toegepast zien. Zijn eerlijkheid en opkomen voor de waarheid heeft van hem uiteindelijk

een staatsvijand gemaakt van de nazistische beweging. Terwijl in verschillende Europese landen over de euthanasiewet gediscuteerd wordt, geeft deze bisschop een getuigenis van het recht op leven voor elke onschuldige burger. Hij herinnert op deze wijze aan de goddelijke wet 'ge zult niet doden'. Zijn stem werd door de overheid niet gehoord, terwijl het volk in heel Europa zijn boodschap maar al te goed begreep en verspreidde. Moge deze moderne heilige ons inspireren en ons geloof aanscherpen wanneer het erop aankomt de zwakken en onschuldigen te beschermen.

9 oktober 2017

12 jaar na zijn zaligverklaring

Luc Van Looy, bisschop van Gent

Inleiding

Lectori salutem,

Wat bezielt iemand om een biografie te schrijven over een bisschop uit een ander land en uit een andere tijd?

Het begon allemaal met een tocht van twee priesters na uitputtende Allerheiligendagen in hun beider parochies. Er werd een excursie gepland naar de Duitse stad Münster om er na enkele dagen opnieuw volop tegenaan te kunnen gaan, want parochies staan nooit stil.

Maar het weer zat niet mee. Strakke wind en hevige regen teisterde het reisparcours, en aangekomen op de Domplatz te Münster zat er niets anders op dan vlug bescherming te zoeken tegen het woeste natuurgeweld in de Dom van Münster.

De St.-Paulusdom is een prachtig monument. Harmonieus van opbouw, goed onderhouden en voorzien van een bijzonder mooie liturgische ruimte. Het bevat onder meer een astronomisch uurwerk vol mooie details en een orgel 'om u tegen te zeggen'.

Naast de kerk staat een pand met een romantisch aandoend kerkhof waar kapelaans, kapittelheren en bisschoppen hun laatste rustplaats hebben.

In het pand is ook de toegang tot het diocesaan museum, waar op dat moment een tentoonstelling liep over een bisschop van Münster: Clemens August von Galen, die enkele weken eerder, op 9 oktober 2005, zalig was verklaard.

Met het bezoek aan die tentoonstelling is alles begonnen.

De figuur van de nieuwe zalige werd er op schitterende wijze naar voren gebracht; erg professioneel, zoals de Duitsers dat kunnen.

Ik raakte er niet weg en om mijn reisgenoot niet al te lang op te houden, besloot ik me in het aangrenzende winkeltje te voorzien van de nodige lectuur. Van het ene boek kwam het andere.

Het resultaat van deze lectuur en het daarbij behorende onderzoekwerk, leg ik u vandaag voor. Ik hoop dat er ook voor u een wereld mag opengaan en dat het leven en de boodschap van de zalige bisschop Von Galen u mag verrijken.

Veel leesgenot!

de auteur